

det rädsla och den sämsta sortens konservatism som styr. Ehrenkrona argumenterar i EMU-frågan med en parallell till hur man valt att samordna tiden. I vad som är bokens absolut bästa kapitel, lärt och stimulerande, berättas hur järnvägen gjorde det nödvändigt att ställa klockorna på samma sätt inom hela Sverige, hur livet förenklats genom att vi samordnat skrivandet i Europa så att vi använder samma alfabet och samma siffror, hur vi samordnat mått och vikter. Visst kunde vi konkurransutsätta den franska arkivmetern men bättre ändå vore att hålla oss till den som förvaras i Paris och ägna våra krafter åt att konkurrera om att springa hundra meter.

Kravallerna vid EU-toppmötet i Göteborg var delvis en fortsättning av EU-kritiken men nu med facit i hand. Den byggde på sentiment av rädsla för det stora och främmande samtidigt som den lämnat de felaktiga enskildheterna för nya och globala myter. Från rätt preciserad rädsla för enskildheter har man nu tagit steget till att vara emot "hela skiten", konstaterar Ehrenkrona.

När detaljargumenten fallit blev kritiken mot EU inte bara mer generell utan dessutom mindre demokratisk. Och här lägger inte författaren fingrarna emellan när hon påpekar att det inte är ett dugg tjugigt med engagerade ungdomar om de är engagerade för fel sak, och att det inte kan

accepteras att man bränner andras egendom bara för att man är aderton år. Det var inte ok eller förmildrande när man krossade skyltfönster och stack affärer i brand i Tyskland på 30-talet och det är inte mer ok i Göteborg 2001. Och det konstaterandet riktar sig inte bara till Attac och deras vänner i rånarluvor utan i minst lika hög utsträckning till de politiker som slätar över och "förstår".

Per Heister (pheister@europarl.eu.int) är redaktör för Svensk Tidskrift.

BOKFAKTA

Författare: Marika Ehrenkrona

Titel: Granskning av EU-kritiken

Förlag: Timbro, 2001

SPIONSKANDALEN

IB och socialdemokraterna

Av John Magnus Lindberg

LÅT oss slippa en valrörelse till med IB-affären." Är det motivet bakom Enn Kokks bok

VITBOK – militärens hemliga nätverk i arbetarrörelsen?

IB blev ett starkt negativt inslag i 1998 års socialdemokratiska valrörelse. Förra statsrådet Annika Åhnberg har beskrivit statsminister Göran Perssons reaktion så här: "IB-affären engagerade honom däremot inte alls. Den tråkade ut honom. Och han förstod inte varför den skulle tränga sig in i hans valrörelse. Den hade ju inte alls med honom och hans regering att göra."

Men lika fullt var det hans regering som sagt nej till en sanningskommission för den hemliga säkerhetstjänsten. Efter valet behövde den socialdemokratiska ledningen inte någon djuplodande eller tidsödande

valanalys för att handla. Två till tre veckor efter valet fattade partistyrelsens VU två beslut: en sanningskommission skulle tillsättas och Enn Kokk skulle få i uppdrag att skriva en vitbok om socialdemokraterna och IB.

Den socialdemokratiska vitboken är en partsinlägga i IB-frågan. Författaren säger att partiet med sin vitbok ville "visa sin goda vilja" och lägga alla papper på bordet. Alla de papper som för övrigt ställts till kommissionens, den statliga säkerhetstjänstkommissionen under ledning av Gunnar Brodin, förfogande.

I Enn Kokks bok förekommer ingen dokumentation, ingen hänvisning till formella beslut eller överenskommelser. Författaren har genomfört ett drygt femtiotal delvis mycket utförliga intervjuer med personer inom parti och fack som haft kontakt med eller varit anställda inom IB.

På så sätt kan författaren kringgå

kärnfrågan: Hur startade denna IB-affär, vilka fattade beslut, vilka bar ansvaret? Praktiskt taget alla som var med och hade insyn i dessa frågor är döda och onåbara för intervjuaren. Han har fått nöja sig med de intervjuades andrahandsuppgifter och hörsägnar.

Ett undantag – och ett exklusivt sådant – finns dock med, IB-chefen Birger Elmér. Denne intervjuades svårt cancersjuk hösten 1999 endast några veckor före sin död. Enn Kokk låter Elmérs utsaga gälla utan närmare analys eller utvärdering.

I denna tunna tråd hängs den militära ledningen ut som initiativtagare och ansvarig för IB och dess åsiktsregistrering.

De många intervjuer som författaren genomfört och som helt dominerar boken ställer stora krav på den läsare som söker sammanhang och överblick. Det går emellertid att utifrån den sammanbindande texten och med referenser till intervjuerna fastslå en rad för IB-affären avgörande förhållanden.

Först och främst fastslår Enn Kokk att bakom IB-affären fanns en grupp "mycket ledande socialdemokrater" som inte bara kände till IB

utan var med om att fatta beslut om IB:s åsiktsregistrering. Men dock återigen: tillsammans med militären.

Kokk konstaterar vidare att Tage Erlander under lång tid, från 1939 och framåt, var den som ytterst bar ansvaret för säkerhetstjänsten. Han var under hela sin statsministertid väl förtrogen med IB och dess arbete. Det är emellertid Sven Andersson, med i den socialdemokratiska ledningen sedan sin tid som partisekreterare (1945-1948), som framställs som den store pådrivaren i jakten på de svenska kommunisterna. Energiskt, kraftfullt och engagerat, säger författaren. Som försvarsminister under praktiskt taget hela IB-perioden (åren 1957 till 1973) blir han i Enn Kokks beskrivning IB-dramats nyckelperson.

Författaren redovisar i detalj socialdemokraternas kartläggning av kommunisterna, vilken började på 1920-talet, fortsatte under andra världskriget och de tidiga efterkrigsåren samt från och med mitten av 1950-talet leddes direkt in i IB. Det socialdemokratiska partiets och fackföreningsrörelsens ombudsmän som svarade för den

lokala kommunistjakten återfanns efter hand som IB-anställda.

Den outtalade slutsatsen blir: åsiktsregistreringen fortsatte i statlig regi och med frikostiga anslag i försvarsmaktens hägn samt med en ordentlig hemligstämpel.

Enn Kokk redovisar också en nyhet. Åsiktsregistreringen fortsatte åren efter FIB:s avslöjanden 1973. Stig Synnergren var då ÖB och därmed formellt ansvarig för IB:s verksamhet. När Kokk i sin intervju med Synnergren ställer en fråga om denne hade förankrat detta sena skedes åsiktsregistrering hos försvarsministern, det vill säga egentligen ytterst en fråga om ansvarsfördelningen, hänvisar Synnergren till hemligstämpeln och att sådana frågor "gjordes upp i förtroende och mellan fyra ögon."

Trots bokens stora omfång lägger läsaren den ifrån sig utan att ha fått svar på ett antal frågor. Det finns bland annat personer som var med när besluten om IB fattades som inte har intervjuats. Säkerhetstjänstkommissionen kommer säkert att reparera den bristen. Det saknas också en mera ingående analys av den excep-

tionella ställning och det förtroende Birger Elmer åtnjöt i den socialdemokratiska ledningen: hans direktkontakter med Tage Erlander, med Olof Palme och hans ställning att vid sidan av ÖB och försvarsstabschefen få rapportera direkt till försvarsministern. Därom talar försvarsministerns besöksdagbok sitt tydliga språk.

Läsaren kan inte undgå att innan boken läggs undan än en gång fundera över socialdemokraternas motiv bakom denna vitbok. Har det socialdemokratiska partiet velat skaffa sig ett tolkningsföreträdare – åtminstone tidsmässigt? Kommissionens rapport kommer tidigast kring årsskiftet 2001/2002.

John Magnus Lindberg är fil kand och civilekonom och var byrådirektör vid Försvarsstaben 1955-1957. Han var först vd och sedan styrelseordförande för Svensk Tidskrift 1964-1991.

BOKFAKTA

Författare: Enn Kokk

Titel: VITBOK – Militärens hemliga nätverk i arbetarrörelsen

Förlag: Hjalmarson & Högberg, 2001

POLITISKT PORTRÄTT

Den tyska frihetens försvarare

Av Anders Björnsson

AR 1945 bestämde sig Gerd Bucerus (1906-1995) för att inte bli socialdemokrat. Valet var lätt, men det kan inte ha varit självklart. Som ung och lovande jurist i Weimartyskland hade Bucerus tillhört ett borgerligt republikanskt parti, men 1938 hade han drivits i engelsk exil tillsammans med sin judiska hustru. Socialdemokraterna å sin sida var det enda demokratiska parti som överlevt

Hitlertiden; dess ledare, Kurt Schumacher, blev svårt torterad av nazisterna, de kadrer som kom undan valde väst och inte öst för sin landsflykt. Efter nazismens fall uppstod en rad nya partier och rörelser som brast i såväl tradition som legitimitet: för dem gällde det att vinna accept både hos breda – och bittra – väljarskaran och hos de många gånger bryska ockupationsmakterna. Den gamla regimens män gav inte godvilligt upp, de hade ingen önskan om

att hamna i läger. Av SPD krävdes varken prövning eller skolning.

Så när Schumacher bad Bucerus, ännu partilös, besöka honom i Hannover strax efter kriget, var det för att inleda diskussioner om ett samarbete. Den senare hade fått hand om avnazifieringen av pressen i Hamburg och valts till *Bausenator* med ansvar för gatuplanering och uppröjningsarbete i ruinstaden. Han var, till skillnad från Schumacher, invaliden, en *Zukunftsmann*, och han behövde ett parti, men inte att bekänna sig till utan att använda sig av – partiet som redskap alltså, inte som ett samfund av troende eller ens nödvändigtvis av likasinnade.

Men mötet med SPD-ordföranden blir för Bucerus en första rangens besvikelse. Dr Schumacher har lärdomarna från tiden efter första